

LEIDRAAD VOOR DE SPECIFIEKE VERSNELLING VAN HET 5DE LEERJAAR NAAR DE EERSTE GRAAD VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Informatie voor basisscholen en secundaire scholen

Ilse Verhoeven – Birgit Gypen – Natalie De Weyer
Projectmedewerkers ondersteuningsbeleid CSF
Expertisecentrum TALENT

Versnellen van het vijfde leerjaar naar het eerste jaar secundair onderwijs.

Waarom dit document?

Sommige cognitief sterk functionerende (CSF) leerlingen kunnen **op een sneller tempo de basisschool afronden**. Het **zesde leerjaar bevat veel herhalingsleerstof** en dat kan ervoor zorgen dat de **motivatie** van sommige CSF-leerlingen **achteruit gaat en dat verveling gaat optreden**. Op dat moment kan een **versnelling naar het secundair onderwijs** een mogelijke oplossing zijn. Uit onderzoek blijkt in het algemeen dat versnelling een zeer effectieve interventie kan zijn voor CSF-leerlingen. Zowel op academisch vlak als op sociaal en emotioneel vlak zien we positieve effecten. Uiteraard is elke CSF-leerling anders en bekijken we per kind of de versnelling wenselijk is om motivatie en het welbevinden hoog te houden en de leerling de kans te geven om (leer)vaardigheden verder te ontwikkelen in de zone van naaste ontwikkeling.

Vooraleer we overgaan tot een versnelling brengen we alle informatie samen om van daaruit, in overleg met ouders, betrokken (zorg)leraren en uiteraard de leerling zelf, **een gefundeerde beslissing** te maken. Een versnelling op een jonge leeftijd doorvoeren, kan ervoor zorgen dat er minder problemen voorkomen in de toekomst. Het is dan ook best dat lagere scholen al eerder een versnelling overwegen dan de beslissing uit te stellen tot het vijfde leerjaar. Een **versnelling van het vijfde leerjaar naar het eerste jaar secundair onderwijs** is er één in een **transitieperiode** naar een ander onderwijsniveau en een andere school. Deze beslissing heeft een grotere impact dan wanneer een kind binnen de lagere school een versnelling kan maken. Toch kan het zijn dat deze specifieke versnelling zich opdringt en dan moet ook deze beslissing weloverwogen gebeuren. Dit document kan zowel lagere scholen helpen die een leerling willen versnellen, als secundaire scholen die een jonger kind gaan ontvangen in hun school.

Welke factoren spelen een rol om al dan niet tot een versnelling over te gaan?

Een document dat kan helpen om alle informatie samen te brengen, is de [versnellingswenselijkheidslijst](#). Deze lijst kijkt onder meer naar vaardigheden en prestaties op school, psychodiagnostisch onderzoek en/of intelligentieonderzoek. Daarnaast helpt de lijst ook om specifieke factoren en attitudes van de verschillende betrokkenen in kaart te brengen. Met andere woorden, het document is een kijkwijzer die helpt om belangrijke factoren niet over het hoofd te zien. Uiteraard kan het schoolteam ook andere informatie gebruiken die zij hebben verzameld via verrijkingswerk, verrijkingsklassen, projectwerking, didactische toetsen en dergelijke, om **een zo volledig mogelijk beeld van de leerling te schetsen**. Hoe meer bronnen samenkomen, hoe vollediger het beeld zal zijn om te bepalen of een versnelling de meest wenselijke interventie is voor de betrokken leerling.

De versnellingswenselijkheidslijst is een hulpmiddel dat vooral nuttig is voor scholen die nog weinig ervaring hebben met versnellingen. Toch adviseren we om breder te kijken dan deze lijst en hem samen met meerdere leden van het schoolteam in te vullen. Dit zorgt voor meer informatie en een duidelijker beeld van de leerling.

Als er om welke reden dan ook wordt besloten om **geen versnelling door te voeren**, moet er **nagedacht** worden **over een waardevol alternatief**. Hoe kan de school tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van de leerling waarvoor de versnelling overwogen werd? En is dat mogelijke alternatief even waardevol als de voorgestelde versnelling? Niet overgaan tot een versnelling kan voor sommige leerlingen ook de verkeerde keuze zijn. Niets doen is geen optie als de onderwijsbehoeften hoog zijn! Het kan zijn dat niet versnellen veiliger lijkt, maar dat is niet altijd het geval.

Bij asynchrone ontwikkeling of bij kinderen die meerdere keren versnellen, is het niet altijd eenvoudig om de juiste beslissing te nemen. Een valkuil hierbij is dat er soms te veel belang wordt gehecht aan de (ogenschijnlijk) jonge mentaliteit, waardoor andere argumenten vóór versnellen te snel van tafel worden geveegd. In dergelijke situaties is het raadzaam om een externe expert bij de beslissing te betrekken, zeker wanneer de school hier weinig ervaring mee heeft. Het is belangrijk om in gesprek te gaan met de ouders en het kind, zodat er rekening kan worden gehouden met eventuele aandachtspunten en behoeften bij de keuze voor een versnelling. Samen kan er ook worden besloten welke piste (zie verder) de voorkeur heeft.

Zoals bij elke versnelling is het cruciaal om ouders goed te informeren. Bij deze versnelling, die een vervroegde overgang naar het secundair onderwijs inhoudt, hebben ouders vaak veel vragen en zorgen. Rond versnellen bestaan bovendien veel fabels, waardoor ouders en leraren soms onterecht aarzelen. De vragen in de FAQ (zie verder) kunnen helpen om deze fabels te ontkrachten en correcte informatie te bieden.

Hoe pakken we een versnelling vanuit het vijfde leerjaar praktisch aan?

Er zijn verschillende mogelijke pistes waaruit een lagere school kan kiezen:

- **Piste 1:** Een leerling zit in het vijfde leerjaar en doorloopt de leerstof van het vijfde en zesde leerjaar in één jaar.
- **Piste 2:** Een leerling zit een deel van het jaar in het vijfde leerjaar en versnelt gedurende het jaar naar het zesde leerjaar.

Voorbeeld Piste 1

Noa zit in het vierde leerjaar en heeft een grote voorsprong op het gebied van taal, spelling en wereldoriëntatie. Bij rekenen scoort ze erg goed, al is haar voorsprong daar minder duidelijk. Wel pikt ze nieuwe leerstof razendsnel op. In het vierde leerjaar is geprobeerd om aan haar noden te voldoen door uitgebreid te differentiëren, zelfs met verrijkingsmateriaal van hogere leerjaren, maar dat bleek onvoldoende. Daarom wordt besloten dat Noa in het vijfde leerjaar de leerstof van het vijfde en zesde leerjaar in één jaar gaat verwerken.

Voor taal en spelling hoeft ze slechts een klein deel van de leerstof mee te volgen, zodat er ruimte ontstaat om alvast leerstof van het zesde leerjaar in te voegen. Bij rekenen wordt doorgetoetst tot het zesde leerjaar, en blijkt dat ze al veel meer inzicht heeft dan aanvankelijk gedacht. Daardoor kan er ook hier stevig worden geschraapt in de leerstof. Omdat Noa grote denkstappen maakt, kunnen gelijkaardige leerstofonderdelen van het vijfde en zesde leerjaar gecombineerd worden. Voor Frans start ze mee met de klas, omdat ze nog geen voorkennis heeft, maar het inoefenen wordt tot een minimum beperkt. Vanaf september leert ze al extra woordenschat van het zesde leerjaar. Na de herfstvakantie, wanneer ze een basiskennis Frans heeft opgebouwd, wordt een methode Frans voor het eerste jaar secundair (B-stroom) ingezet. Deze methode richt zich op de essentie van het Frans in de lagere school en biedt opdrachten waarmee Noa zelfstandig aan de slag kan.

Noa kiest zelf welke onderdelen van het vijfde leerjaar ze volgt, hoeveel inoefening ze nodig heeft en met welke leerstof van het zesde leerjaar ze aan de slag gaat. Haar ouders ondersteunen thuis bij het oefenen van Frans.

Voorbeeld Piste 1

Anna zit in het vijfde leerjaar en verwerkt de leerstof opvallend snel. Zelfs de verrijkingsopdrachten pikt ze moeiteloos op. Ze heeft een grote voorsprong op het gebied van taal en spelling, wat blijkt uit LVS-testen, en ook bij wiskunde verwerkt ze zowel de basisleerstof als de verrijkingsopdrachten snel. De klasleraar maakt zich zorgen over het zesde leerjaar, waar Anna geconfronteerd zou worden met veel herhaling. Anna toont een grote leershonger en verliest snel haar motivatie als de lessen te traag gaan.

Samen met de ouders en de directie wordt besloten om haar te versnellen naar het eerste jaar secundair onderwijs. Anna kiest ervoor in haar klas te blijven, omdat ze een fijne band heeft met haar klasgenoten. Tijdens verrijkingsmomenten biedt de klasleraar doelen van het zesde leerjaar aan. Voor Frans wordt het materiaal van het zesde leerjaar op Bingel opengezet, zodat Anna zelfstandig aan de slag kan en de uitspraak van Franse woorden kan oefenen. Voor taal en spelling zijn geen extra maatregelen nodig vanwege haar grote voorsprong.

Voorbeeld Piste 2

Jawad zit in het vijfde leerjaar en heeft een grote leerhonger. Ondanks differentiatie en verrijking verveelt hij zich al snel vaak. Hij pikt nieuwe leerstof snel op, maar zelfstandig werken verloopt moeizaam en zijn concentratie laat te wensen over. Er wordt, na het in kaart brengen van alle informatie, besloten dat Jawad de sprong zal maken naar het zesde leerjaar, na de herfstvakantie.

De leerstof die hij nog niet kent, pikt hij op door deel te nemen aan een miniklas (spoor 1), waar de leraar belangrijke onderdelen van het vijfde leerjaar herhaalt en verder uitwerkt. Voor Frans was Jawad al in het vierde leerjaar met basislessen begonnen, waarbij ouders en een vrijwilliger hem ondersteunden. Zodra hij gemotiveerd raakt door de versnelling, blijkt hij ineens veel zelfstandiger te kunnen werken.

De draagkracht van de leraar en de specifieke sterktes en zwaktes van de leerling bepalen hoe de versnelling praktisch wordt aangepakt. Het is belangrijk om essentiële doelen, zoals die voor Frans, te identificeren. In het secundair onderwijs start Frans opnieuw vanaf de basis, maar het tempo ligt hoger. Voor een leerling met uitdagingen bij Frans kan het nodig zijn om bepaalde grammaticale onderwerpen of werkwoorden vooraf te behandelen.

Ouders kunnen thuis ondersteuning bieden, zoals de ouders van Anna, die hielpen bij het instuderen van Franse woorden en werkwoorden. Een versnelling is altijd teamwerk.

Alternatieve route: versnellen van het vierde naar het zesde leerjaar

Er is nog een derde mogelijkheid, wanneer je al in het vierde leerjaar beseft dat één jaar in de derde graad zal volstaan voor deze leerling. Dan zou je ook kunnen overwegen om het vijfde leerjaar over te slaan en rechtstreeks van het vierde naar het zesde leerjaar te gaan. Dit is geen versnelling van het vijfde leerjaar naar het eerste jaar secundair, maar wel eentje van het vierde naar het zesde leerjaar. We vermelden deze er toch graag bij omdat dit ook een goede oplossing voor hetzelfde probleem kan zijn.

Voorbeeld alternatieve route

Kamiel zit in het vierde leerjaar, maar krijgt ondanks zijn compacte en verrijkte leerstof onvoldoende uitdaging. De leraar biedt al extra werk aan, maar Kamiel vliegt er zo snel doorheen dat het geen zinvolle verrijking meer biedt. Thuis doet hij weinig voor school, maar hij studeerde zelfstandig al Frans en liep op diverse vlakken voor. Na doortesten blijkt hij de meeste leerstof van het vijfde leerjaar al te beheersen.

In overleg met de ouders en de leerkracht van het zesde leerjaar wordt besloten Kamiel te laten versnellen van L4 naar L6. De leraar van het zesde let op mogelijke hiaten bij wiskunde en

wereldoriëntatie, en biedt waar nodig extra ondersteuning. Kamiel heeft al snel weer behoefte aan extra uitdaging in Frans, spelling en Nederlands.

Mogelijke aandachtspunten voor de lagere school

- Het onderdeel **seksuele opvoeding** zit in sommige scholen al in het vijfde leerjaar verwerkt. Indien dit niet het geval is, kan het nuttig zijn om ervoor te zorgen dat dit thema ook wordt aangeboden aan een leerling die een versnelling doet en het zesde leerjaar overslaat.
- Leggen leerlingen in het zesde leerjaar een **fietsexamen** af? Dan is het wenselijk dat de betrokken leerling hier ook aan deelneemt.
- Je kan de leerling de **IDP- of OVSG-toetsen** laten afleggen, zelfs als de leerling het zesde leerjaar overslaat. Bespreek dit met de ouders en de betrokken leerling. Deze toetsen zijn niet verplicht om tot versnelling over te gaan. Sommige scholen vinden het echter fijn om de gegevens van hun CSF leerlingen mee te kunnen opnemen in deze metingen.
- Een schoolteam mag zelfstandig beslissen of een **getuigschrift lager onderwijs** wordt uitgereikt; er zijn geen wettelijke vereisten voor specifieke toetsen die hiervoor moeten worden afgelegd. Het is echter belangrijk om goed te monitoren waar de leerling staat. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld via toetsen van het leerlingvolgsysteem, grote bloktoetsen van vakken zoals rekenen, of de reguliere toetsen van het zesde leerjaar.
- **Bespreek** met de leerling hoe zij **hun proclamatie** zien. Een leerling die het vijfde en zesde leerjaar in één jaar doet, heeft misschien geen behoefte om samen met de zesdejaars het getuigschrift te ontvangen. Anna uit het voorbeeld had bijvoorbeeld een eigen proclamatie in haar klas, samen met de leraar, directeur, zorgleraar en haar ouders. Voor een andere leerling kan dit echter heel anders liggen. Het is belangrijk om dit af te stemmen met de betrokken leerling en diens ouders.
- Denk bij de proclamatie ook aan eventuele cadeautjes die de andere leerlingen die afstuderen ontvangen.
- Vraag aan de ouders en/of de betrokken secundaire school om af en toe kort te laten weten hoe het met de leerling gaat in het secundair onderwijs. Dit kan waardevol zijn om bij een eventuele volgende versnelling de aanpak bij te sturen.
- Gebruik de BaSO-fiche en de CSF-aanvulling daarop om **de secundaire school zo goed mogelijk te informeren** over de sterktes van de leerling en eventuele noden, bijvoorbeeld op het gebied van executieve vaardigheden. Indien een warme overdracht mogelijk is, waarbij belangrijke informatie persoonlijk wordt overgedragen van zorgleraar/klasleraar naar de leerlingenbegeleiding van de secundaire school, kan dit ook worden opgezet.
- Stel voor dat de ouders het **versnellingsdagboek** meenemen naar de secundaire school. Er kan eventueel worden bekeken of er een alternatief op de nieuwe school beschikbaar is. Het idee achter het versnellingsdagboek is dat het een korte communicatielijn biedt tussen de school, leerling en ouders om de voortgang van de

versnelling te volgen. Als dit op een andere manier kan worden gefaciliteerd, is dat uiteraard ook prima.

- Bij een versnelling van het vijfde naar het zesde leerjaar gedurende het schooljaar (of bij het overslaan van het zesde leerjaar) is het belangrijk om ouders erop te wijzen dat ze **tijdig opendeurdagen van secundaire scholen bezoeken**. Deze vinden vaak al in februari of maart plaats. Het is als school wenselijk om hier rekening mee te houden bij het brengen van de boodschap over versnelling.
- Laat de leerling indien mogelijk aansluiten bij **bezoeken aan secundaire scholen in de buurt** die de school zelf organiseert.
- Als er **specifieke lessen** worden gegeven **ter voorbereiding op het secundair onderwijs**, kan de leerling hierbij aansluiten. Indien de versnelling pas later wordt besloten, kan de zorgleraar deze voorbereiding overnemen.
- Wijs ouders er tijdens gesprekken op **dat een of meerdere versnellingen** ook betekent dat het **kind behandeld** moet worden **als een kind uit die leeftijdsgroep**, met de bijbehorende verantwoordelijkheden en zelfstandigheid. Denk bijvoorbeeld aan zaken als samen ‘shoppen’ met de klas na examens, het bijwonen van de eerste fuif of eerder op kot gaan.
- Organiseert de school samen met de parochie het vormsel of is er een feest van de Vrijzinnige jeugd waar de school ook een aandeel in heeft, dan moeten ook hierrond best afspraken gemaakt worden.

Aandachtspunt: Mogelijke trajecten in de basisschool voor het vak Frans

Wanneer een leerling versnelt in de derde graad van de basisschool, zijn er verschillende trajecten mogelijk voor het vak Frans. Bij elk van deze trajecten is het belangrijk dat de leerkracht van de groep waarin de leerling terechtkomt, op de hoogte is van de versnelling. Als de leerkracht zicht heeft op mogelijke hiaten, kan hij of zij sneller inschatten welke (specifieke) noden de leerling heeft.

Secundaire scholen krijgen in het eerste jaar leerlingen binnen van uiteenlopende basisscholen. De gevolgde methode en het bereikte niveau kunnen daarbij sterk verschillen. Sommige basisscholen beperken zich tot de minimumdoelen, terwijl andere scholen al een stapje verder durven gaan. In het secundair onderwijs start het vak Frans meestal opnieuw vanaf het begin, al gaat het tempo wel hoger dan in de basisschool. Omdat CSF-leerlingen snel leerstof oppikken, **hoeft niet alle leerstof vooraf ingehaald te worden**. We focussen op de **essentiële doelen** en houden rekening met wat het individuele kind nodig heeft.

De leerling versnelt van het vijfde leerjaar naar het eerste middelbaar:

Vanaf het moment dat de beslissing tot versnellen genomen is, volgt de leerling de leerstof van het vijfde leerjaar. Tegelijk krijgt hij of zij een extra aanbod Frans. Wanneer de versnelling al vanaf het begin van het schooljaar opgestart wordt, kan het traject er als volgt uitzien:

Inhoudelijk:

Tot aan de herfstvakantie: aanbieden van extra woordenschat die normaal gezien in het zesde leerjaar aan bod komt. Dit is haalbaar, zelfs voor een leerling zonder enige basiskennis Frans.

Na de herfstvakantie: de leerling beschikt over een basiskennis Frans en werkt met een werkboek van het eerste jaar B-stroom secundair onderwijs. Deze leerstof biedt exact de basis die nodig is om goed mee te kunnen in het eerste jaar A-stroom. Het werkboek is eenvoudig van opzet – gezien de doelgroep – en is daardoor zeer geschikt om zelfstandig te verwerken.

Praktisch: Dit extra aanbod kan tijdens de lesmomenten ingepland worden die vrijkomen door het compacten van de reguliere leerstof, zowel tijdens Franse lessen als bij andere vakken. Ook thuis kan eraan gewerkt worden.

1. Volledig zelfstandig een taal leren is niet haalbaar of wenselijk. Voorzie daarom regelmatig een moment waarop de zorgleerkracht, klasleerkracht of een leerkracht uit het zesde leerjaar vragen beantwoordt of uitleg geeft.
2. Mondeling oefenen is essentieel. Dit kan met een leerkracht, maar ook met een ouder of vrijwilliger. Sommige methodes voorzien digitale luisterfragmenten, wat gedeeltelijk zelfstandig oefenen mogelijk maakt.
3. Deel de leerstof op in haalbare blokken, stel deadlines en toets na elke deadline of de leerstof beheerst wordt. Zo nodig kan extra uitleg voorzien worden. Op die manier wordt niet alleen gewerkt aan Frans, maar ook aan het leren studeren.

Wanneer de nood aan versnellen pas later in het schooljaar opgemerkt wordt, is het nog steeds mogelijk om een deel van het traject Frans op te nemen. De leerling kan dan meteen starten met het werkboek van het eerste jaar B-stroom secundair onderwijs, aangezien er meestal al een basiskennis Frans aanwezig is.

Als de tijd te kort is om het volledige werkboek te doorlopen, kan de leerkracht uit het zesde leerjaar selecteren welke onderdelen essentieel zijn en enkel hiervoor oefenmateriaal voorzien. Dit zal vooral gaan om werkwoorden en het aanbrengen van de passé composé. Ook andere grammaticale items kunnen eventueel mee naar huis om in te studeren. Het doel is dat de leerling de grammaticale items en termen herkent, niet dat hij of zij alles al perfect beheerst.

Wanneer de beslissing tot versnellen pas helemaal op het einde van het schooljaar genomen wordt, blijft het mogelijk om de leerling te laten overstappen naar het eerste jaar secundair, zelfs zonder basiskennis Frans. Dat is minder evident, maar zeker haalbaar voor talig sterke CSF-leerlingen. Indien nodig kan de essentie tijdens de zomervakantie nog ingeoefend worden. Vaak is zelfs dat niet nodig, bijvoorbeeld wanneer de leerling thuis Frans spreekt of al langere tijd Frans krijgt op school (zoals in sommige Brusselse scholen).

De leerling versnelt van het vierde naar het zesde leerjaar:

Zowel praktisch als inhoudelijk kan je op een gelijkaardige manier te werk gaan als in het vorige traject. In dit geval bied je in het vierde leerjaar (een deel van) de leerstof van het vijfde leerjaar aan. De leerling kan dan werken met het werkboek van het vijfde leerjaar. Laat niet alle leerstof inoefenen, maar maak een gerichte selectie en focus op wat nodig is om goed te kunnen aansluiten in het zesde leerjaar.

Ook hier is het mogelijk om pas in de loop van het schooljaar te starten zodra de beslissing tot versnellen genomen is.

Indien die beslissing pas op het einde van het jaar valt en er echt geen tijd meer is om vooraf in te oefenen, kan de leerling zelfs zonder voorkennis van Frans overstappen naar het zesde leerjaar. Het traject in het zesde leerjaar wordt dan wel zwaarder, en de verantwoordelijkheid om de leerling bij te werken ligt dan volledig bij de leerkracht van het zesde leerjaar. Indien mogelijk vermijd je deze situatie beter.

Mogelijke aandachtspunten voor de secundaire school

Leerlingen die een (tweede) versnelling hebben gedaan, zijn jonger wanneer ze starten op de secundaire school. Op cognitief vlak is dit doorgaans geen probleem. Toch is het belangrijk om rekening te houden met het feit dat hun breinontwikkeling, en daarmee samenhangende executieve vaardigheden, mogelijk nog meer ondersteuning nodig hebben dan bij de meeste leerlingen die aan het secundair onderwijs beginnen.

- **Breng de voltallige klassenraad op de hoogte** van de versnelde leerling. Geef aandachtspunten vanuit de lagere school door. Dit kunnen zowel zaken zijn waarin de leerling al zeer sterk is—om ervoor te zorgen dat leraren snel kunnen schakelen naar verrijkend werk—als zaken waarvoor de leerling extra ondersteuning nodig heeft, zoals planning en organisatie. Vanuit de BaSO-fiche en de aanvulling daarop kan al veel nuttige informatie worden doorgegeven. Indien nodig of wenselijk kan altijd contact worden opgenomen met de basisschool van de leerling.
- **Informeer specifiek de leraar Frans** over de versnelling. Het kan voorkomen dat er op bepaalde onderdelen extra remediëring nodig is om de leerling op niveau te brengen.
- **Besprek bij de inschrijving met de ouders** wat er binnen het CSF-beleid van de school mogelijk is op het gebied van verrijkingswerk in de klas, externe verrijkingsmogelijkheden en (vak)versnellingen. Een CSF-kind dat al één of meerdere versnellingen heeft gedaan, blijft vaak snel leren. Het is handig voor ouders en leerling om te weten wat er mogelijk is en bij wie ze met vragen hierover terecht kunnen.
- **Zorg dat de leerling weet bij wie hij/zij met bezorgdheden terecht kan.** Een leerlingbegeleider met specifieke kennis van CSF of een CSF-coördinator kan hiervoor een geschikt aanspreekpunt zijn.
- **Houd rekening met lichamelijke opvoeding.** Bij dit vak worden soms scorelijsten gebruikt die aangeven wat leerlingen op een bepaalde leeftijd moeten kunnen. Als een leerling jonger is door een versnelling, kan dit invloed hebben op die scores. Er valt ook te bekijken of er andere aanpassingen nodig zijn voor de lessen lichamelijke opvoeding.
- **Beoordeel leerlingen niet uitsluitend op hun biologische leeftijd.** Denk hierbij aan de ontwikkeling van de prefrontale cortex, die van invloed is op de ontwikkeling van executieve vaardigheden. Houd rekening met deze ontwikkeling bij het ondersteunen en begeleiden van de leerling.
- Vanuit secundaire scholen horen we wel eens de bezorgdheid dat jonge kinderen geen bezigheden hebben tijdens de pauzes op hun speelplaats. Dit kan ondervangen worden

door middagactiviteiten plaats te laten vinden. Op sommige scholen organiseert men een sportcompetitie, heeft men een spelletjeslokaal, een schaakclub of andere middagclubs.

- Vraag voor bepaalde vaccinaties die het CLB komt toedienen op school even na bij de arts of deze voor jongere kinderen ook al kunnen. Het vaccin voor HPV kan bijvoorbeeld vanaf 9 jaar worden gegeven.

Voorbeeld individuele afstemming

Jesse maakte zijn tweede sprong van het vijfde leerjaar naar het eerste jaar secundair onderwijs. De secundaire school besloot om alles zo normaal mogelijk te laten verlopen en er geen ophef over te maken dat hij als tienjarige zou starten. Hij was gewoon een van de vele nieuwe leerlingen die in het eerste jaar zouden beginnen. Jesse kreeg het echter benauwd toen hij zichzelf moest voorstellen bij Frans en Engels, omdat hij dan moest uitleggen dat hij pas tien jaar was.

Een van de leden van het CSF-kernteam sprak met Jesse af dat zij in zijn klas uitleg zou geven. Zo werd duidelijk gemaakt aan de klas dat Jesse een cognitief talent heeft en dat hij hiervoor hulp en ondersteuning nodig heeft. Net zoals een leerling met dyslexie extra tijd krijgt voor toetsen en teksten vooraf mee naar huis mag nemen, had Jesse twee versnellingen nodig om te leren studeren en zijn talent verder te ontwikkelen. De klas reageerde hier bijzonder positief op, en de stress verdween bij Jesse meteen toen hij zag dat het oké was.

Het belang van een gesprek met de leerling is hier opnieuw duidelijk. We hebben al leerlingen gezien die zonder stress vertelden dat ze twee jaar jonger waren, maar ook leerlingen die dit wel als een probleem ervoeren. Samen naar een oplossing zoeken wanneer een probleem zich voordoet, is belangrijk. Daarom is het essentieel dat een leerling weet bij wie hij of zij terecht kan.

FAQ – Vragen die veel worden gesteld

Is het niet veiliger om de versnelling niet te doen? Het is toch wel een risico, en zo ongelukkig is deze leerling nu ook weer niet in de huidige situatie.

Het risico kan juist groter zijn als je niets doet. Kinderen die niet vaak genoeg op hun eigen leerniveau kunnen werken, ontwikkelen veel vaardigheden onvoldoende. Dat merk je niet altijd in de lagere school, omdat ze door hun snelle begrip en goede geheugen in staat zijn om goede resultaten te behalen, zelfs zonder de nodige leer- en werkvaardigheden. Ze hebben die vaardigheden simpelweg nog niet nodig. Helaas blijft dat niet zo: in de loop van het secundair onderwijs worden deze vaardigheden wel noodzakelijk. Als die onvoldoende zijn ontwikkeld, kunnen er tegen die tijd al veel problemen ontstaan, zoals faalangst, demotivatie of schoolmoeheid. Versnellen kan een belangrijke stap zijn om al deze problemen te voorkomen.

Deze leerling is al eens versneld. Is het wel verstandig om dit meermaals te doen?

Er is veel onderzoek gedaan naar kinderen die meermaals versneld zijn. De conclusies blijven positief. Ook meerdere versnellingen blijken vaak de beste oplossing voor een kind met een grote voorsprong. Zowel tijdens de kindertijd als later als volwassene wegen de positieve effecten door.

Wat zegt de wetenschap over versnellen?

Er is al tientallen jaren veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar versnellen. Uit deze onderzoeken blijkt dat versnellen vaak een van de beste stappen is om een cognitief sterk kind een passend aanbod te bieden. Zowel op sociaal, emotioneel als academisch vlak is het vaak de meest geschikte oplossing.

Tijdens deze onderzoeken zijn veel kinderen gevolgd, zowel versnelde als niet-versnelde. In sommige studies werden ook volwassenen geïnterviewd die als kind versneld waren. De versnelde kinderen presteerden in alle opzichten beter, zowel tijdens hun kindertijd als later als volwassene. Ze scoorden hoger op gestandaardiseerde tests, behaalden hogere diploma's, hadden een beter zelfbeeld, meer zelfvertrouwen en meer voldoening in het leven.

Versnellen heeft dus niet alleen impact op het heden, maar ook op de rest van het leven. Het is daarom geen laatste redmiddel, maar een stap die eerder overwogen kan worden.

Gaat een leerling die jong van mentaliteit is of niet zo sociaal vaardig, wel aansluiting vinden bij de nieuwe klas?

Kinderen die vooroplopen op cognitief vlak hebben vaak ook een voorsprong op sociaal en/of emotioneel vlak. Dat is niet altijd zichtbaar op school, omdat hun interactie met klasgenoten soms moeizaam verloopt. Dit komt meestal niet door een gebrek aan sociale vaardigheden, maar doordat ze sociaal vaak op een ander niveau functioneren. Ze hebben bijvoorbeeld andere verwachtingen van vriendschappen en samenspel, wat kan botsen met hun leeftijdsgenoten.

Meestal vinden begaafde kinderen juist meer aansluiting bij oudere kinderen. Vrienden maken in de nieuwe klas gaat vaak vlotter dan verwacht. Op een secundaire school begint iedereen opnieuw, en ook binnen dezelfde leeftijdsgroep zijn er verschillen in mentaliteit. Er is vrijwel altijd wel iemand in de klas met wie een goede klik ontstaat.

Gaat de leerling zijn huidige vrienden niet te erg missen? Maken we hem of haar niet ongelukkiger door te versnellen?

Versnellen heeft inderdaad ook minder leuke kanten. Een kind laat misschien onplezierige dingen, zoals te makkelijke leerstof, achter zich, maar ook leuke dingen, zoals vrienden. Op korte termijn kan dat moeilijk zijn. Op lange termijn blijkt echter dat de balans positief uitvalt: wat kinderen winnen door te versnellen weegt ruimschoots op tegen wat ze verliezen.

Onderzoek toont aan dat volwassenen die als kind versneld zijn, hier over het algemeen tevreden op terugkijken. De weinigen die het liever anders hadden gezien, gaven vaak aan dat ze liever eerder of vaker versneld waren.

Is het wel een goed idee om de kindertijd van een leerling in te korten? Er zijn al zo weinig kinderjaren.

Het klopt dat de basisschooltijd van een kind iets korter wordt door te versnellen. Toch verbetert de levenskwaliteit meestal aanzienlijk. Onderzoek toont aan dat mensen hier achteraf positief op terugkijken en het niet anders hadden gewild. Versnellen heeft niet alleen positieve effecten op cognitief vlak, maar draagt er ook vaak aan bij dat kinderen zich sociaal en emotioneel beter voelen.

En wat als de leerling vervroegd naar het secundair onderwijs gaat en daar tussen de pubers zit?

Cognitief begaafde kinderen voelen zich vaak wat minder goed in hun vel tijdens de eerste jaren van de secundaire school. Dit geldt echter zowel voor versnelde als niet-versnelde begaafde kinderen. Vermoedelijk ligt de oorzaak hiervan meer bij de kenmerken van hun begaafdheid dan bij het versnellen zelf.

Versnelde leerlingen kunnen in het begin moeite hebben om zich als ‘kind’ tussen de pubers te bewegen, maar dit is meestal van tijdelijke aard. Veel leerlingen passen zich snel aan. Daarnaast zijn er ook leerlingen die daar vanaf het begin al heel goed mee omgaan. Dit verschilt van kind tot kind. De houding van de secundaire school en de leraren speelt ook een belangrijke rol. Kies daarom bij voorkeur een school met ervaring in het begeleiden van (meermaals) versnelde leerlingen.

Referenties:

- Bernstein, B. O., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2021). Academic acceleration in gifted youth and fruitless concerns regarding psychological well-being: A 35-year longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 113(4), 830-845.
<https://doi.org/10.1037/edu0000500>
- Gagné, F. (2010). Motivation within the DMGT 2.0 framework. *High Ability Studies*, 21(2), 81-99. <https://doi.org/10.1080/13598139.2010.525341>
- Hoogeveen, L., Van Hell, J. G., & Verhoeven, L. (2005). Teacher Attitudes Toward Academic Acceleration and Accelerated Students in the Netherlands. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 29(1), 30-59.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/016235320502900103>
- Kulik, J., & Kulik, C. (2004). Meta-analytic studies of acceleration. In N. A. Colangelo, S.G. & M. Gross (Eds.), *A Nation deceived* (Vol. II, pp. 13-22). Iowa City: University of Iowa.
- Lupkowski-Shopluk, A., Behrens, W. A., & Assouline, S. G. (2018). *Developing Academic Acceleration Policies: Whole Grade, Early Entrance & Single Subject*.
- Prodia. (2019). Specifiek Diagnostisch Protocol bij Cognitief Sterk Functioneren.
- Rogers, K. (1992). A best-evidence synthesis of research on acceleration options for gifted students. *Trillium Press*.
- Schuur, J., van Weerdenburg, M., Hoogeveen, L., & Kroesbergen, E. H. (2021). Social-Emotional Characteristics and Adjustment of Accelerated University Students: A Systematic Review. *Gifted Child Quarterly*, 65(1), 29-51.
<https://doi.org/10.1177/0016986220969392>
- Smeets, S. (2021). Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van Cognitief Talent. Handboek voor Onderwijsprofessionals*. (pp. 131-145). Acco.
- Southern, W. J., & Jones, E. D. (2004). Types of acceleration: Dimensions and issues. In N. Colangelo, S. G. Assouline, & M. U. M. Gross (Eds.), *A Nation Deceived* (Vol. II, pp. 5-12). Iowa City: University of Iowa.
- Steenbergen-Hu, S., & Moon, S. M. (2011). The Effects of Acceleration on High-Ability Learners: A Meta-Analysis. *Gifted Child Quarterly*, 55(1), 39-53.
<https://doi.org/10.1177/0016986210383155>
- Verschueren, K., Verhoeven, I., & Sypré, S. (2022). *Concretisering van kwaliteitsverwachtingen voor Cognitief Sterk Functionerende leerlingen*. Expertisecentrum TALENT van de KU Leuven.
<https://www.projecttalent.be/thema/schoolbeleid-cognitieve-begaafdheid/documenten/5248-concretisering-van-kwaliteitsverwachtingen-op-gebied-van-onderwijs-aan-cognitief-sterk-functionerende-leerlingen>